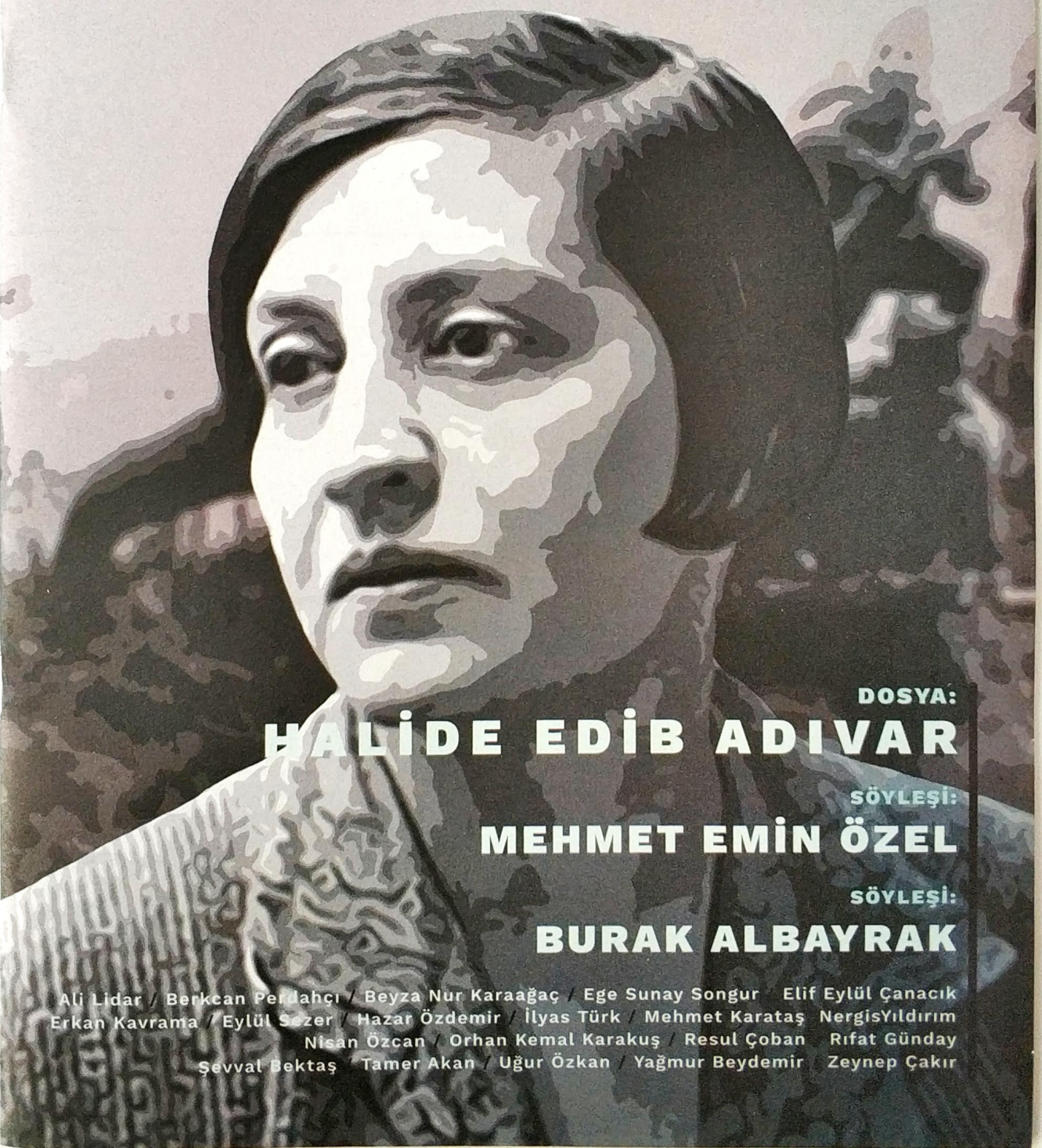
ÇINARALTI

ESKİŞEHİR ANADOLU LİSESİ ÖĞRENCİLERİ TARAFINDAN HAZIRLANMAKTADIR.
YIL: 6 **SAYI:** 16/2021

DOSYA:
HALİDE EDİB ADIVAR

SÖYLEŞİ:
MEHMET EMİN ÖZEL

SÖYLEŞİ:
BURAK ALBAYRAK

Ali Lidar / Berkcan Perdahçı / Beyza Nur Karaağaç / Ege Sunay Songur / Elif Eylül Çanacık
Erkan Kavrama / Eylül Sezer / Hazar Özdemir / İlyas Türk / Mehmet Karataş / NergisYıldırım
Nisan Özcan / Orhan Kemal Karakuş / Resul Çoban / Rıfat Günday
Şevval Bektaş / Tamer Akan / Uğur Özkan / Yağmur Beydemir / Zeynep Çakır

Tamer Akan

DUMAN

Wayne Wang'ın yönettiği 1995 yılı yapımı *Duman* filmi, *Paul AUSTER*'in "*Auggie Wren'in Noel Hikayesi*" öyküsünden uyarlanmıştır ve filmin kozası bu öykü ile son bulmaktadır. Filmin ilginç bir geçmişi var. 1990 yılında "The New York Times" gazetesi, yazar Paul Auster'den bir Noel hikayesi yazmasını ister. Bu istek sonucunda ortaya çıkan "*Auggie Wren'in Noel Hikayesi*" isimli öykü, *Duman* filminin senaryosu için temel oluşturmuştur. Brooklyn'de bir tütün dükkanı çevresinde geçen filmde Paul Auster, hayatları *Auggie Wren* ile kesişen yeni karakterler ekleyerek hikayeyi genişletmiştir. Film, bağımsız sinemanın önemli örneklerindendir. Bağımsız sinema; yönetmen, senarist veya oyuncuların, herhangi bir etkenin yaptırımına maruz kalmayan, içerik ve bütçe açısından bağımsız olan filmlerdir.

Filmin isminden de anlaşılacağı gibi çok sayıda tütün ürünü içimi sahnesi içermektedir. Tütün ürünlerinin sağlığa zararlı olduğu artık dünyada pek çok istatistikle ispatlanmıştır. Sağlığa zararlı bir ürün çevresinde dolaşan film üzerinden yazımı hazırlarken sanatın dolayımlamasının altını çizmek zorundayım. Sanat anlatmayı, daha çok bir zıtlı çevresinde dolanarak veya benzetme ile yapmaktadır. Bu film tütün dumanı ile aslında insanın ruhunu ve uçup giden ömrü anlatmaya çalışmaktadır. Sigara sağlığa zararlıdır deyip filmimize geçelim...

Duman filmi, insanın kendi iç dünyasındaki sorunlarla boğuşurken diğer insanların hayatlarına vurdumduymaz bir tavırla yaklaşmaları ve zaman-mekan-geçicilik üçlemesini anlatan bir filmdir. Zamanın her seferinde gülümsemediğinin de albümünü yapan bir adamın öyküsüdür. Film, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki New York-Brooklyn'de geçmektedir. Televizyonlardan izlediğimiz New York'un zengin hayatının dışında yaşayan insanlara mercek tutmaktadır. İki caddenin tam kesişim noktasında, *Auggie Wren* bir tütün dükkanı işletmektedir. Çok sıradan bir insan izlenimi vermektedir. Hatta biraz umursamaz, sorumsuz ve düşüncesiz bir yapısı vardır. Sorunlu bir çocuğu yanında çalıştırarak ve ona zaman zaman öğütler vererek merhametli bir yanını da bize göstermektedir. Dükkanında kasanın arkasına saklanmış, hayattan kaçan bir tavrı vardır. Dükkanına, sokağından insanlar gelmektedir ve zaman zaman kahvehane havası oluşmaktadır. Sürekli gelen bazı insanlarla spordan, siyasetten, yarışlardan gündelik muhabbetler olmakla beraber felsefik tartışmalar da olmaktadır. Bir gün çocuklar ve kadınlar üzerine sohbet ederlerken içeriye *Paul Benjamin* girer. Hemen burada dikkatinizi çekerek filmin senaristinin dünyaca ünlü *Paul Auster* olduğunu hatırlatayım. Belki de ikisi aynı kişidir! Filmimizdeki *Paul Benjamin* bir yazardır ve şimdiye kadar dört kitabı çıkmış ve beşincisi üzerine yazmaya çalışmaktadır. Bir süre önce hamile olan karısı, yakın bir cadde üzerinde meydana gelen banka soygunu sırasında çıkan kargaşada diğer üç kişi ile birlikte vurulmuştur. Eşini ve çocuğunu kaybeden *Paul*, çok üzgündür ve neredeyse hayattan kopmuştur. Bu nedenle uzun süredir yazı yazmakta da zorlanmaktadır. *Auggie*, *Paul*'e kadınlar ve çocuklar üzerine sohbet ediyorduk, deyince Kraliçe I. Elizabeth ile Walter Raleigh arsında geçen bir hikayeyi anlatmaya başlar. Walter Raleigh; içtiği bir sigaranın dumanının ağırlığını ölçebileceğini söyler. Bu mümkün müydü? İnsanın ruhunu tartmak gibi bir şeydi bu. Evet, Walter Raleigh'in bir önermesi vardı: Bir sigara alırız ve hassas bir terazide tartarız. Daha sonra sigarayı terazinin yanında içerken çok dikkatli bir şekilde külünü sürekli teraziye koyarız. En son filtresini de teraziye koyarız ve küllerle filtrenin ağırlığını ölçeriz. Bunu sigaranın ilk ağırlığından çıkarırsak dumanın ağırlığını ölçebiliriz. Film bu hikaye ile açılırken aslında bizlere filmin bir özetini yapmaktadır. **Sigaranın dumanı, insanın ruhu ve** ömür. Ömür dediğimiz de sayılı günlerimizden geriye kalan hikayelerimizden oluşan bir duman değil mi? Ömrün ruhu, geriye kalan hikayelerimiz, yaşadıklarımız, tattıklarımız, gördüklerimiz ve yaşattıklarımız. Film başlangıçta kadın ve çocuklarla başlayan bir felsefik tartışmayla bizi de bir felsefe yapmaya zorlamaktadır. Ömrümüz geçerken yaşadıklarımıza, yaptıklarımıza, gördüklerimize ve en önemlisi başkalarının hikayelerine ne kadar odaklandığımızı sorgulatmaktadır. Kadınlar ve çocuklar da aslında yaşamımızın ruhu. Anneler ve çocuklar aslında insanlığın özeti.

Filmin ikinci bölümünde *Auggie* ile *Paul*, *Auggie*'nin evine giderler. *Auggie*, dükkanının bulunduğu kavşakta her gün aynı saatte, aynı yere fotoğraf üçayağı (tripod) yerleştirerek saat tam sabah sekizde fotoğraf çekmektedir. Bu şekilde dört binden fazla fotoğraf çekmiştir ve her birini özenle fotoğraf albümlerine yerleştirerek altlarına tarih yazmaktadır. Evinde onlarca fotoğraf albümü oluşmuştur. *Paul* bu albümlerden bir tanesini alarak resimlere bakmaya başlar. Bu sırada *Auggie* dikkatlice onu seyreder. *Paul* biraz gülümseyerek ve biraz da hafife alarak fotoğrafları incelerken, *Auggie* sayfaları çok hızlı çevirdiğini ve fotoğraflara öylesine baktığını fark ederek *"Yavaşlamazsan anlayamazsın dostum"* der. "Çok hızlı geçiyorsun, resimlere bakmıyorsun bile" der. *Paul* yine küçümseyici gülümsemesiyle *ne fark eder manas*ında "hepsi aynı" der. Bir tütün dükkanına kendini hapsettiğini sandığımız ve hayatı hiç ciddiye almadığını düşündüğü-

müz *Auggie,* karşımıza bir bilge olarak çıkar ve şöyle der; *"Hepsi aynı* ama hepsi farklı bir güne ait, güneşli sabahların karanlık sabahların olur, yaz güneşi ve güz güneşi vardır, hafta içi ve hafta sonu günleri vardır, bazen paltolu bazen tişörtlü insanlar vardır, bazen aynı insanlar bazen başka insanlar, bazen o başkaları sana tanıdık gelmeye başlar ve bazen tanıdıkların kaybolur. Dünya güneşin etrafında döner ve her gün güneş ışığı dünyaya farklı *bir a*çıdan vurur." *Paul* anlamamış gibi gözükünce *"Evet yava*şla yarın, yarın ve yarın gibi. Zaman biraz aheste ilerler" der. *Paul* bir şeyleri hissetmiştir ve resimlere daha yavaş bakmaya başlar. Bu sırada ekrana resimler gelmeye başlar ve kavşağın aynı köşesinden her gün farklı hikaye izlenmeye başlanır. Bazen gülen, bazen hüzünlü, bazen endişeli, hatta bazen hırslı ve kızgın yüzler görmeye başlarız. Çevremizde insanlar olduğunu fark ederiz. Her birinin hikayeleri vardır. Her biri kim bilir nasıl kahvaltı yaptı ve evinden çıkarak o sokağa ulaştı. Kahvaltı sonrası o sokağa gelen insanlar; eşini uğurlayanlar mı, çocuğunu uyandıramayanlar mı, eşiyle tartışanlar mı, parası olmayanlar mı, kahvaltı yapamayanlar mı, patronundan korkanlar mı? Neler neler yaşandı o sokağa gelmeden önce. *Paul,* yavaş yavaş resimlere bakarken aniden suratı değişir. Zaman durmuş hissi yaşarsınız. Kamera *Paul*'e yaklaşırken ekranda şemsiyesiyle hoş bir genç bayan belirir. Evet bildiniz, birkaç yıl önce ölen *Paul*'un eşi *Ellen. Paul* karısının fotoğrafını görünce kendini tutamaz ve ağlamaya başlar. Tabi bu ağlamanın arkasında kim bilir neler saklı. Kendisinde ölen karısının fotoğrafı var mıydı? O gün sabah kahvaltıdan nasıl kalktı ve o sokağa gitti. İşe gidiyordu. Yüzündeki ifade de neydi böyle, mutlu olmaya çabalayan güçlü görünme ifadesi mi? *Paul* ağlamadan birkaç saniye içinde aklından neler geçmişti. *Ellen,* öldürüldüğü gün *Auggie*'nin dükkanından *Paul* için puro almıştı. *Auggie,* birkaç saniye dükkandan geç çıksaydı *Ellen* ölmeyecekti diye düşünürken, *Paul* kendi purosunu kendisi alsaydı *Ellen* ölmeyecekti! Ölenlerin arkasından pişmanlıklar kovalayıcıdır. *Paul* de birkaç saniye içinde pişmanlıklar yaşamıştır muhtemelen.

Hayatı yaşarken hepimiz bir koşuşturmacanın içindeyiz. Okula yetişeceğiz, otobüse yetişeceğiz, sınavlara hazırlanacağız, kurslara gideceğiz, arkadaşlarla buluşacağız, işe gideceğiz, tatile gideceğiz... Hep bir koşturmaca! Hem de çok hızlı bir koşturmaca! Yemeklerimizi dahi yemiyor fast-food'lar tıkınıyoruz. Çevremizdeki hiçbir şeyi fark etmiyoruz. Değil insanların yüzlerine bakmak; gökyüzüne, ağaçlara, çiçeklere bile bakmıyoruz. Her gün bizim için aynı iken evren her gün değişiyor, fark etmiyoruz. Her gün dünyaya gelen güneş ışığının açısı farklı nasıl fark edeceğiz ki? Her sabah güneş başka bir yerden doğuyor, her akşam ay ve yıldızlar başka bir yerde. Akşam kendini kapatan çiçek sabah yeniden açıyor, kapımızın önündeki ağaç yeni bir filiz verdi nasıl fark edeceğiz ki! Köşedeki kedi biraz zayıfladı mı ne! Her gün annemiz biraz daha yaşlanırken her gün kendimiz geliştik. Yaşam bir duman gibi bulutlara karışırken biz sadece koşuyoruz. Yavaşlamayacak mıyız? Yavaşlamazsak anlayamayız. Farkına varamayız. Film bu sahnesi ile bize birer tokat vurup kendimize gelmemizi istemektedir. Ömrümüzün geçip gitmesine izin vermek yerine içini hikayelerle doldurmamızı beklemektedir. Mekanlar içinde canlılar olmadıkça hikayeleşemiyor. İnsan, hayvan, bitki, güneş ve tüm kainat ile birlikte yaşıyoruz. Onlarsız hikayeler oluşturmamız olanaksız. Mekanın ruhunu insanlar tayin ediyor. Yalnız başımıza bir adada yaşasak hiç kimsenin bir hikayesi olmaz. Yaşam hikayesi ona şahit olanlarla olur. Çünkü hepimizin hayatı koca bir hikayenin bölümlerinden ibaret. Mesele daha çok dinlemek, bakmak, anlamak ve parçaları birleştirmekte sadece. Büyük mucizeler beklemeye gerek yok, sihirli sözcükler duymaya adamayın kendinizi. Yaşadığımız her an, nefes aldığımız her dakika, hikayemize bir sözcük, bir cümle, bir anı ekliyor zaten. Sadece yavaşla, yavaşlamazsan anlayamazsın. Bakmayın siz çeşitli yerlerde kişisel gelişim uzmanlarına. Onlar hep daha fazla koşmanızı isterler. Azim ile koşuşturmayı ayıramadıklarından.

Paul neden hep aynı köşenin fotoğrafını çekiyorsun diye sorunca *Auggie; "Her* şeyden öte orası benim köşem. Orası dünyanın küçük bir köşesi olabilir ama orada da her yerde olan şeyler oluyor. Resimlerim hayatımı geçirdiğim o küçük noktanın kaydıdır. Yani ömrümdür." diyor. Yaşadığımız mekanları seviyoruz veya sevmiyoruz ama yaşadığımız mekanlarda ömür akıp gitmekte ve kaydını tutmak bizim elimizde. İnsanlar her an gözleriyle gördüğünü hafızalarında tutabilseler zannederim canları sıkıldığında hemen tablete veya televizyona yönelip görüntüler izlemez. Gün içinde gördüklerini hayaline getirse saatlerce vakit geçirebilir. Bunu yapabilmek için gördüklerimizi kaydetmeyi ve daha sonra hayal ederek onları yeniden beynimizde oluşturabilme yeteneğimiz olmalı. Bakmayı bilmek ve görmeyi bilmek önemlidir. Güzellik terapisi diye bir şey var. Eskişehir'e deniz gelmiş! Ben her gün gökyüzünde denizi görüyordum ki! Bunlara ayıracak vaktimiz olmadığı gibi bu yetenekleri kazanma şanslarımız da olmuyor. Bertrand Russell, "Mutlu Olma Sanatı" kitabında insanı mutsuz eden ve mutlu eden şeyleri madde madde açıklamıştır. Mutluluğun en önemli kaynağının *"sakin bir hayat yaşamak"*, olduğunu söyler. Bazı ebeveynlerin davranışlarını eleştirir. Çocuklar yetişirken çağımızın ebeveynleri çocuğu sıkılmasın diye onları parka, sinemaya götürür, bir kursa yazdırır veya kendisi bir eğlence hazırlar. Çocuğun canının sıkılmasından sanki ebeveyn yorulur. Halbuki çocuğun canının sıkılması gerektiğini söyler Russell. *"Hayat bir birini tekrar eden* sıkıcı günlerin bileşkesidir çoğunlukla, çocuk sıkılmayı da öğrenmelidir" der. Hatta sıkılan çocuğun bir süre sonra sıkıntısını ortadan kaldıracak kendince çözümler üreteceğini böylece hem kendi can sıkıntısı ile baş edecek hem de yaratıcılık gücü artmış bir insan olacak der. Biz bunların hepsine engel oluyoruz. Russell ebeveynleri suçlarken tabi çocukların tablet sevdasından haberi yoktu. Gençler de bu noktada kendilerinin sıkılmasına izin vermiyor. İç sıkıntısı iyi bir şeydir, kişinin içinin olgunlaşmasını sağlar. Bir inci oluşurken istiridye içinde ne sıkıntılar yaşanıyordur. *Auggie* yaşadığı köşesini seviyordu, bizler de evimizi, okulumuzu ve işimizi sevmekle başlamalıyız. Her köşe aslında küçük birer dünya. Kendi dünyamızda, dünyayı

yaşayabiliriz. Sürekli yaşadığımız yerden kaçmaya çalışmak yorucu ve enerji azaltıcıdır.

Paul "Neden bu aynı fotoğrafları çekip duruyorsun?" dediğinde *Auggie* "Bu benim hayatımın işi." diyor. Her sabah orada olmak zorunda olduğu için tatile bile çıkmadığını söylüyor. Hayatımızın işi ne olmalı. Kendimizi adayacağımız bir şeyler bulmak önemli. İyi bir fotoğrafçı olmak; dünyaca tanınmak, sosyal medyada beğeni rekorları kırmak, fotoğrafları ile milyonlar kazanmak değildir. İyi bir fotoğrafçı sadece sevdiği ve istediği için fotoğraf çeker, her günün diğerinden farklı olduğunu birilerine değil kendine belgelemek için yıllarca aynı saatte aynı yerin fotoğrafını çekebilir. Hikayeleri vardır. Büyük yaşamak için büyük olayların içinde olmak da gerekmez. Küçücük bir dükkanda sadece sevdiği şeyleri yaparak kendine yarattığı küçücük dünyada yaşamını sürdürerek de büyük yaşayabilir insan. Fotoğraflar beynimizde birikir aslında. Hayatımızın işi ne biliyor musunuz? Kendimizi kaydetmek ve hayatımıza kendi anlamımızı verebilmek. Annemizin, babamızın, öğretmenimizin, patronumuzun, şeyhimizin, üstadımızın, cemaat liderimizin, siyasi liderimizin değil kendi anlamımızı yaşamımız boyunca biriktirip birleştirmek. İşte hayatımızın işi. Hayatında aşkın hedefleri olmayanlar savrulur gider. Önündeki kısa hedeflerle oyalanıp durur ve mutsuzluklarla hayatını geçirir. Hayatınızın işini yapmalısınız. Yani kendi hayat hikayenizi yazmalısınız.

Film, *Auggie*'nin bir yılbaşı gecesi yaşanan hikayeyi anlatması ile son buluyor. "The New York Times" gazetesi, yazar *Paul Benjamin*'den bir Noel hikayesi yazmasını ister. *Auggie*'den yardım isteyince *Auggie* başından geçen bir hikayeyi anlatabileceğini söyler. "*Auggie Wren'in Noel Hikayesi*" şöyledir: *Auggie* tütün dükkanında çalışmaya yeni başlamıştır. Bu sırada bir çocuk dükkandan bir şeyler çalar ve kaçmaya başlar. *Auggie* çocuğu kovalamaya başlar ama yakalayamaz. Çocuk bu sırada cüzdanını düşürmüştür. İçinde hiç para yoktur ama ehliyeti ve birkaç tane de annesi ile çekilmiş fotoğrafı vardır. Fotoğraflara bakınca değil çocuğu polise bildirmek, onun için üzülmüştür. Cüzdanı çocuğa ulaştırmak istemiştir ama yapmamıştır. Yapacak pek de bir şeyinin olmadığı bir yılbaşı gecesi, cüzdanı sahibine elden vererek o gece bir iyilik yapmayı planlar. Çocuğun ehliyetindeki adresi arar ve fakir bir mahallede evi bulur ve zile basar. Çocuğun gözleri görmeyen doksan yaşlarında büyükannesi kapıyı açar ve "*Biliyordum* yılbaşı gecesi büyükanneni unutmayacağını." diyerek "*Torunum hoş geldin.*" der ve *Auggie*'e sarılır. *Auggie* kendisine sarılan çok yaşlı, gözleri görmeyen siyah kadının kendisini torunu sandığını anlar ama yine de "*Hoş bulduk, tabiî* ki seni unutmadım" deyip kadına sarılır. Hikayeyi anlatırken "*İkimizin de oynamaya hazır olduğu bir oyun gibiydi.*" der. *Auggi* de kadının kendisinin torunu olmadığını fark ettiğini anlamıştır. Ama yine de sıkıca sarılmaya devam etmiştir. Çünkü bu yalan ona şiddetli mutluluk vermiştir. Hikayeyi anlatmaya devam eder; "*Daha sonra* içeriye geçtik ve sohbet ettik. Bir ara ben dışarı çıkıp yemekler getirdim ve gecenin sonuna kadar yemek yiyip eğlendik. Bana sorduğu her soruya yalan cevap verdim. Bir sürü yalan hikayeler anlattım ama o da hep inanmış gibi yaptı." Gecenin sonuna doğru yaşlı kadın yorgunluktan koltuğun üstünde uyuyakalmışken *Auggie,* tuvalete gider ve yaşlı kadının hırsız torununun muhtemelen bir yerlerden çaldığı yedi sekiz tane fotoğraf makinesini görür. Bunlardan bir tanesini alarak odada uyuyan kadının yanına gelir. Mutfağa gidip bulaşıkları yıkar ve torununun cüzdanını yanına bırakıp fotoğraf makinesini alarak yaşlı kadının yanından ayrılır. Aradan üç dört ay geçince yaptığından pişman olur ve fotoğraf makinesini geri vermek için yaşlı kadının yanına tekrar gider. Kadının evine başkaları taşınmıştır. Yaşlı kadın muhtemelen ölmüştür ve *Auggie* yalnız ve yaşlı bir kadının son yılbaşı gecesini birlikte geçirmiştir. *Paul Benjamin, Auggie*'ye; hikaye bittikten sonra "*Sallamak* büyük bir yetenektir, iyi bir hikaye yazabilmek için doğru taşlara basmayı bilmen gerekir" der. Uzun bakışlarla hikayenin gerçek mi yoksa yalan mı olduğunu anlamaya çalışırız ama nafile! Hayaller ile gerçekleri ayırmak çok kolay değildir.

Sigara içilir, geriye küller kalır, sigaranın ağırlığıyla küllerin ağırlığı arasındaki fark dumandır. İnsan yaşar ve ölür. Hikayeleridir geriye kalan. Acaba nedir güzel anlatılmış bir hikayeyle gerçek arasındaki fark diyerek Tom Waits'in "Rüya Gördüğünde ve Hayal Kurduğunda Masumsun" şarkısı eşliğinde son buluyor film. Filmin izleyende bıraktığı izdir *Duman.*

